

FoUU-enheten

Psykiatri och habilitering

FoU-PM 5/2020

Marte Meo för föräldrar till barn med dövblindhet

En studie av videofeedback som verktyg för att
stärka kommunikationen mellan förälder och barn

Verksamhet:	Syn-, hörsel- och dövverksamheten Psykiatri och habilitering, Region Skåne.
Projektansvariga chefer:	Verksamhetschef Helén Holmström och enhetschef Pirjo Kaikkonen.
Projektets medarbetare:	Kristina Hammar, leg logoped Kristina.L.Hammar@skane.se
Stöd vid FoU-enheten:	Åsa Waldo, fil dr, forsknings- och utvecklingsledare Asa.Waldo@skane.se
Projekttitel:	Marte Meo för föräldrar till barn med dövblindhet.
Syfte:	Syftet är att undersöka föräldrars upplevelse av att använda Marte Meo som ett verktyg för att förstå och utveckla kommunikationen med sitt barn med dövblindhet.
Metod:	Studien bygger på kvalitativa semistrukturerade intervjuer med föräldrar som fått Marte Meo som insats. Materialet analyserades med kvalitativ innehållsanalys.
Output:	Studien stödjer användning av Marte Meo på dövblindheten i Region Skåne. Resultaten visar att föräldrarna upplever att Marte Meo hjälper dem att förstå, utveckla och anpassa kommunikationen med sitt barn. Genom Marte Meo upptäcker de fler olika kommunikationssätt och får en ökad uppmärksamhet gentemot barnets kommunikativa signaler. Detta leder till en ökad förståelse för sin egen viktiga roll i kommunikationen och de börjar uppleva ett ömsesidigt utbyte med sitt barn.
Utgivning:	Juni 2020

1. Bakgrund

I de tre största regionerna i Sverige finns tvärvetenskapliga team som ger stöd och behandling till personer med dövblindhet. Enheterna stöttar också patienternas stödjande nätverk bestående av exempelvis föräldrar och personliga assistenter. Dövblindenheten i Region Skåne ingår i verksamhetsområdet Syn-, hörsel- och döv inom förvaltningen Psykiatri och habilitering. Enheten består av ett tvärvetenskapligt team med psykolog, optiker, audionom, synpedagog, kurator och logoped. Under 2019 introducerade logopeden videofeedback-metoden *Marte Meo* (Aarts, 2008). *Marte Meo* används tillsammans med föräldrar till barn med dövblindhet för att utveckla samspel och kommunikation. Metoden har inte tidigare använts på dövblindenheten, men att använda filmanalys är ett känt professionellt verktyg för att ge det stödjande nätverket, kring en person med dövblindhet, bättre förståelse för kommunikation (Nafstad & Rødbroe, 2013). Under 2020 utvärderades användningen av *Marte Meo* inom dövblindenheten.¹

1.1 Dövblindhet och kommunikation

Dövblindhet är en allvarlig och komplex funktionsnedsättning som leder till utmaningar och barriärer i kommunikationen. Beprövad erfarenhet visar att föräldrar till barn med dövblindhet ofta upplever svårigheter i kommunikationen med sina barn och uttrycker behov av stöd. En välanvänd definition av dövblindhet är följande nordiska definition: "Dövblindhet är en kombination av syn- och hörselnedsättning där graden av nedsättning är så allvarlig att syn och hörsel har svårt att kompensera för varandra. Dövblindhet medför därför, i relation till omgivningen, specifika funktionshinder." (Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor, Nkcdb, 2020). Dövblindhet kan delas in i tre olika typer: 1) medfödd dövblindhet (från födseln eller i ett tidigt skede), 2) förvärvad dövblindhet, och 3) åldersrelaterad dövblindhet. Begreppet dövblindhet inkluderar även personer med kvarvarande hörsel och/eller syn (Dammeyer, 2014).

Att ha ett barn med dövblindhet innebär ofta många utmaningar, osäkerhet och stress som påverkar familjen emotionellt (Correa-Torres & Bowen, 2016). Många barn med medfödd dövblindhet har även ytterligare intellektuella och/eller fysiska funktionsnedsättningar. Vanliga syndrom är CHARGE, Downs och Usher (Dammeyer, 2014). Dövblindhet kan ha en stor inverkan på barns utveckling. Oavsett dövblindhetens svårighetsgrad leder funktionsnedsättningen ofta till utmaningar och hinder i kommunikationen, svårigheter gällande tillgång till information, begränsad rörlighet och begränsade aktiviteter i det dagliga livet (Dammeyer, 2014; Jaiswal, Aldersey, Wittich, Mirza & Finlayson, 2019).

Kommunikation är en bred term som kan inkludera många aspekter av social interaktion, kontakt mellan människor och utbyte av information (Preisler, 2005). Kommunikation är ett multimodalt fenomen där syn och hörsel är viktiga sinnen för att interagera och lära sig (Correa-Torres & Bowen, 2016). Barn utvecklar kommunikation genom kontakt med föräldrar och andra i sin närhet och lärande sker ständigt i samspel med andra i meningsfulla sammanhang.

Människor med dövblindhet kommunicerar på olika sätt, till exempel med teckenspråk, taktilt teckenspråk och med alternativa och kompletterande kommunikationssätt (AKK) (Bruce, Luckner & Ferrell, 2018; Preisler, 2005). När sex barn med dövblindhet och deras föräldrar

¹ Rapporten är en sammanfattning av masteruppsatsen "*It was like discovering a whole new world – Experience of the video feedback method Marte meo by parents of children with deafblindness. A qualitative study*". Uppsatsen är skriven av Kristina Hammar 2020 inom programmet Master in Medical Science, Lunds universitet.

studerades i två år, fann Preisler (2005) att kommunikationsutvecklingen följde samma mönster som för barn utan funktionsnedsättning. När barn med dövblindhet inte kan se, höra och imitera andras handlingar måste de lita på andra sinnen. Kommunikation mellan en förälder och ett barn med dövblindhet vilar på samma grunder som med alla andra barn; vikten av att föräldern möter barnets uttryck och känslor i barnets rytm och tempo, gemensam uppmärksamhet och turtagning (Dammeyer, 2009). Dock påverkar dövblindhet tidiga kommunikationsmönster, vilket leder till omfattande svårigheter när det gäller barnets språkutveckling och medför stora konsekvenser för barnets utveckling i sin helhet (Preisler, 2005).

1.2 Marte Meo

Marte Meo är en videofeedback-metod som utvecklades i Nederländerna på 1980-talet för att stödja föräldrar och professionella att förbättra kommunikationen och samspelet i utmanande relationer med barn eller skolelever (Aarts, 2008). Marte Meo utövas idag över hela världen och tillämpas i många olika sammanhang och med olika målgrupper, till exempel i kliniska miljöer med både vuxna och yngre patienter och med skolelever (Vik & Rohde, 2014; Wirtberg, Axberg & Petitt, 2014). Metoden används för att identifiera, aktivera och utveckla färdigheter för att möjliggöra och förbättra kommunikation och samspel (Aarts, 2008). Marte Meo kan beskrivas som en handledningsmetod, där interaktion mellan individer filmas, analyseras och beskrivs av en Marte Meo-vägledare för en persons stödjande nätverk.

I Marte Meo är fokus förflyttat från barnets ansvar i kommunikationen till föräldrarnas ansvar. Föräldrarna får stöd i att göra nödvändiga Anpassningar för att nå ett fungerande och tillfredsställande samspel. Föräldrarna får hjälp att förstå hur de kommunicerar med sitt barn och hur deras vardagliga miljö kan utformas för att stödja kommunikationen. Föräldrarna får också stöd för att öka tron på sig själva och kompetensen i sin föräldraroll när det gäller kommunikation, och för att bli bättre rustade för att tillgodose sina barns behov och se sina barns resurser i vardagliga interaktioner. En av principerna i Marte Meo är barnets behov att bli mött i sin egen rytm och sitt tempo. I Marte Meo är fokus både på frekvens och kvalitet i interaktioner, på den kommunikativa miljön och på att dela känslor och glädje. Marte Meo-vägledning kan betraktas som avslutad antingen när föräldrarna upplever att deras önskan om hjälp har uppfyllts, när målen för interventionen har uppfyllts tillräckligt eller när föräldrarna visar utvecklingsstödjande beteende i kommunikationen med sina barn (Aarts, 2008; Fukink, 2008; Gill, Thorød & Vik, 2019; Nafstad & Rødbroe, 2013).

Under Marte Meo-vägledning visar vägledaren föräldrarna noggrant utvalda filmklipp från vardagliga situationer i familjen. Filmerna spelas in och redigeras av Marte Meo-vägledaren, med stillbilder, slow motion och text för att synliggöra vad som händer. De redigerade scenerna visar kommunikationen mellan föräldern och barnet steg för steg, ibland tur för tur i interaktionen/samspelet. Vägledaren observerar kommunikationen mellan föräldrar och barn med fokus på att stödja föräldrarna i att se barnets behov. Detta kommuniceras till föräldrarna tillsammans med vad föräldrarna behöver tänka på för att kunna stödja nästa utvecklingsstadium i kommunikationen. Marte Meo-vägledaren försöker skapa en reflekterande dialog med föräldrarna och ger konstruktiv och specifik feedback. Vägledarens uppmärksamhet och lyhördhet för föräldrarnas upplevelser är viktig (Aarts, 2008; Gill, Thorød & Vik, 2019).

Marte Meo är den mest använda insatsen för föräldrar i skandinaviska länder när det gäller interaktionssvårigheter mellan föräldrar och barn (Høivik et al., 2015). Forskning betonar dock att det finns behov av mer vetenskaplig kunskap om Marte Meo (Gill, Thorød & Vik, 2019). Även forskning inom området dövblindhet är knapp och litteratur om evidensbaserad praxis relaterad till föräldrar till barn med dövblindhet är begränsad (Correa-Torres & Bowen, 2016). Under 2019 introducerades Marte Meo på dövblindheten i Region Skåne av en

logoped/dövblindpedagog som är certifierad Marte Meo-vägledare² med lång erfarenhet av att använda Marte Meo inom vuxenhabiliteringen med personer med olika funktionsnedsättningar och deras stödjande nätverk av familj och professionella.

2. Syfte

Syftet är att undersöka föräldrars upplevelse av att använda Marte Meo som ett verktyg för att förstå och utveckla kommunikationen med sitt barn med dövblindhet.

3. Metod

Inklusionskriterier för deltagarna var (1) förälder till ett barn med medfödd eller förvärvad dövblindhet, (2) föräldern hade deltagit i två eller flera Marte Meo-vägledningstillfällen på dövblindheten, från och med 2019 och pågående, (3) barnet var mellan 0-17 år. Inga exklusionskriterier användes.

På grund av det mycket begränsade möjliga urvalet av deltagare tillfrågades alla som mötte inklusionskriterierna, totalt åtta personer. Under ordinarie besök informerade Marte Meo-vägledaren de åtta barnens föräldrar kort om att de skulle få ett informationsbrev om en studie. Författaren inhämtade kontaktinformation till de åtta barnens föräldrar i verksamhetens journalsystem. Föräldrarna fick ett informationsbrev per post med bifogad samtyckeblankett. Brevet bestod av information om studien: att deltagande var frivilligt, att deltagarnas anonymitet försäkrades och att de var fria att avsluta sitt deltagande i studien när som helst. En vecka efter att brevet skickats kontaktades föräldrarna per telefon. Sex föräldrar var intresserade av att delta i studien. Intervjuer kunde genomföras med fem av dessa. Om barnet hade två föräldrar som deltog i Marte Meo, kunde de bestämma vilken förälder som skulle delta i studien. Föräldrarna fick även bestämma tid och datum för intervjuerna.

Data samlades in genom kvalitativa semistrukturerade individuella intervjuer. En intervjuguide utvecklades (Bilaga 1). Både mammor och pappor deltog i intervjuerna. De fem barnen, vars föräldrar deltog i intervjuerna, var 5-11 år gamla och hade olika grader av hörsel och syn. Familjerna hade tagit del av två till fyra Marte Meo-sessioner. Föräldrarna hade varierande språkkunskaper i svenska.

Före intervjuerna fick föräldrarna skriftlig och muntlig information om studien och undertecknade ett samtycke. Fyra intervjuer ägde rum i respektive familjs hem och en vid Avdelningen för logopedi, foniatri och audiologi vid Lunds universitet. En av intervjuerna utfördes med en tolk som översatte intervjun till förälderns modersmål. Intervjuerna varade mellan 45 och 120 minuter och genomfördes från januari till februari 2020. De spelades in auditivt och transkriberades.

Data analyserades med hjälp av kvalitativ innehållsanalys, enligt beskrivning av Graneheim och Lundman (2004). Resultatet av analysen är indelat ett antal huvud- och underkategorier som utgör grund för resultatavsnittet.

² Marte Meo kan endast användas av dem som har certifiering (Aarts, 2008; Wirtberg, Petitt & Axberg, 2014). Dövblindpedagogen som är ansvarig för Marte Meo vid dövblindheten har två Marte Meo-certifieringar: Marte Meo-vägledare och Marte Meo-handledare.

Studien genomfördes inom ramen för mastersprogrammet Master in Medical Science vid Lunds universitet och som ett led i kvalitetssäkringsarbetet inom Syn-, hörsel- och dövverksamheten.

4. Resultat

Analysen av intervjuerna resulterade i tre huvudkategorier: *Video möjliggör nya perspektiv*, *Både form och innehåll är viktigt i vägledning* och *Ett verktyg för att förstå och utveckla kommunikation* (Figur 1). Varje huvudkategori har tillhörande underkategorier.³

Figur 1. Huvudkategorier och underkategorier

4.1 Video som väg till nya perspektiv

Föräldrarna beskrev att Marte Meo-vägledarens professionella tolkning av filmerna hjälpte dem att reflektera kring nya aspekter gällande kommunikation. De uppskattade att de under vägledningstillfällena både hade tid och möjlighet att se mycket mer än de kan se i sitt vardagliga liv och att de kunde vara mer mentalt närvarande i situationen. Föräldrarna var förvånade över att Marte Meo-vägledaren kunde få ut så mycket intressant information om deras kommunikation i väldigt korta, redigerade filmsekvenser. De betonade att det var bra att vägledaren förklarade hur de olika handlingarna de såg i filmerna var meningsfulla i kommunikationen.

Hade jag bara tittat på filmen själv, alltså jag hade inte ens sett en tiondel av det hon faktiskt ser och återberättar och förklarar.

Föräldrarna upplevde ett stort stöd i att kunna titta på filmsekvenser tillsammans med Marte Meo-vägledaren och eventuellt en till förälder. De beskrev att det blev mycket mer konkret,

³ För att inte avslöja föräldrarnas identitet är citaten helt avidentifierade. Barnen benämns i citaten som "mitt barn" eller "barnet" och Marte Meo-vägledaren benämns "hon". Vissa citat hade grammatiska fel, som har redigerats för att öka läsbarheten. Innehållet i de fyrkantiga parenteserna används för att förtydliga sammanhanget.

mindre subjektivt och att de hade ett gemensamt tydligt fokus, jämfört med att bara prata om kommunikation och olika kommunikationssituationer.

Det bästa är att jag kan kolla på mig själv och ändra det jag gör fel. Det är jättesvårt när någon förklarar för mig, men det är lättare när jag ser mig själv [på film].

Den visuella konkretiseringen stöttade föräldrarna till att göra förändringar. De upplevde att de i filmsekvenserna fick se hur situationen verkligen utspelade sig, att de kunde se att de var på rätt väg och att de kunde märka en positiv utveckling av kommunikationen.

Föräldrarna beskrev att olika känslor var involverade när de tittade på de redigerade filmerna, känslor av både glädje och sorg. En del föräldrar upplevde det stärkande och skönt att få se att deras barn var glatt i en vardaglig situation med föräldern, eller med ett syskon. Detta var svårare att se i den faktiska vardagen när kommunikationen ägde rum. De uttryckte också stolthet och längtan efter att få titta på sitt barn på film. Kopplat till filmtittandet fanns också känslor som var kopplade till sorg och stress. Detta kunde vara kopplat till föräldrarnas upplevelse av sin egen otillräcklighet och till en sorg i att inte vara emotionellt närvarande i vardagen med sitt barn.

När jag ser filmerna så känner jag att jag får njuta lite av föräldralivet. Så som jag känner när jag ser på filmen, så borde jag kanske känna i stunden, när jag gör det. Men dom känslorna är inte så starka då. Men när jag ser det på filmen, så känner jag det.

Föräldrarna beskrev också svårigheter gällande att använda video som verktyg. En svårighet var att möjliggöra filminspelning i en vardaglig situation. Oftast var det Marte Meo-vägledaren som filmade i familjens hem, vilket mestadels fungerade bra. Filmer spelades även in på barn- och ungdomshabiliteringen, badhuset eller på barnets skola. Det var dock en förälder som beskrev att skolan inte hade gett tillåtelse till filmning på skolan. En annan förälder berättade att de hade haft en plan att familjen själv skulle filma hemma, men att detta aldrig blev av. De flesta föräldrarna upplevde det oftast oproblematiskt både att bli filmade och titta på film på sig själva. Det fanns dock föräldrar som upplevde filmsituationen som stressande, som att de borde prestera extra när de blev filmade.

En annan potentiell svårighet var att filmerna skulle visa vardagen i familjen och representera en vanlig dag. De flesta föräldrar upplevde inte detta som svårt, men en förälder beskrev att hen upplevde själva filmande som lite artificiellt och att det fanns en upplevd press att skapa situationer där mycket kommunikation förekom.

När hon kommer [för att spela in film] måste vi plocka fram någon kommunikationssituation, det räcker inte att vi sitter i soffan och myser lite med paddan (...) det är lite mer 'nu ska vi göra något tillsammans', även om vi kanske inte gör det varje dag. Då blir det lite stageat, lite artificiellt ibland. Vi försöker hitta någon bra plats eller någon bra aktivitet, någon bra lek.

4.2 Betydelsen av form och innehåll

Föräldrarna uppskattade att informationen, feedbacken och rekommendationerna de fick var tydligt förmedlade. De upplevde Marte Meo-vägledaren som engagerad och övertygande. Om det var någon del i en filmsekvens som föräldrarna inte förstod tittade de på filmen igen och det var enkelt att ställa frågor till vägledaren. Föräldrarna uttryckte att vägledaren skapade trygga möten och att feedback presenterades med respekt. De kände sig stöttade och kunde exempelvis uttrycka känslor av otillräcklighet. Att ha ett barn med funktionsnedsättning innebär ofta att föräldrarna, år efter år, träffar många professionella inom hälso- och sjukvård. En förälder beskrev att hen var trött på att höra olika människor ha åsikter om barnet och vad föräldrarna bör göra. Men inom Marte Meo tyckte föräldern inte att detta var problematiskt.

Föräldrarna berättade att de kände tillit till Marte Meo-vägledaren och att de uppskattade att hon använde specifika begrepp och termer för att förklara kommunikationen. De upplevde sättet vägledaren pratade om kommunikation som något nytt och de uppskattade att de också fick en bra förståelse för hur själva metoden fungerade, vilket de inte varit med om på samma sätt tidigare.

Hon har pratat om det [kommunikation] på ett annat sätt än vad jag har upplevt tidigare (...) Hon sätter saker i termer som jag inte har hört tidigare. Jag tycker det är intressant. Jag har tänkt ibland att hon kanske sätter ord på det hon gör på ett annat sätt än vad andra tidigare har gjort. Andra har kanske jobbat och tänkt på liknande saker, men dom har inte uttryckt hur dom jobbar. Men här blir det tydligt tycker jag, att hon berättar vad det är hon tittar efter och vad det är hon ser. Och termer för olika saker.

Föräldrarna uttryckte att de uppskattade att feedbacken och rekommendationerna de fick under vägledningen var konstruktiva och ofta fokuserade på att förstärka sådant de redan gjorde bra. De beskrev att de fått bekräftelse gällande sådant de alltid gjort tillsammans med sina barn, men inte tänkt på som kommunikation. Bekräftelsen och den konstruktiva feedbacken uppmuntrade dem att göra förändringar. En förälder beskrev metoden som en genväg till bättre kommunikation. Den osäkerhet de känt tidigare, rädslan för att göra "fel", blev mindre när de tog med sig vägledarens bekräftelse in i vardagen.

Nu när jag vet att det är bra det jag gör så har jag blivit mer säker på att göra det. Och jag kommer ihåg det.

4.3 Marte Meo som verktyg för bättre kommunikation

Det blev tydligt att föräldrarna upplevde att de utvecklades och lärde sig om kommunikation genom Marte Meo och att de nu tydligare förstod vikten av sin egen roll i kommunikationen med sitt barn. De blev medvetna om mycket mer kommunikation som förekom i vardagen och beskrev att de nu förstod att kommunikation består av så mycket mer än att bara prata eller använda tecken, att det finns många olika sätt att kommunicera på. De underströk att de nu mer noggrant observerade barnet och att de kunde se mer detaljer och nyanser i barnets kommunikation. De gav olika exempel gällande hur de nu oftare och enklare tolkade barnets handlingar som kommunikation.

Det här mitt barn gör med sina händer, att det finns tecken i det, ibland mer än vi tror eller mer än vi tror vi har möjlighet att se. Den bekräftelsen har vi också fått. Ibland måste man övertolka. Men att övertolka utan att ha sett det på filmen är väldigt svårt.

Marte Meo hjälpte även föräldrarna att se fler och längre sekvenser av kommunikationen med sitt barn. En förälder berättade om ett filmklipp där de fick se föräldern och barnet kommunicera länge och där turtagningen i dialogen var tydlig. Föräldern hade aldrig varit medveten om det förut.

Föräldrarna såg nu hur kommunikation bygger på många små delar. Före Marte Meo såg föräldrarna huvudsakligen resultatet av kommunikationen, till exempel att barnet fick vad det ville, eller att föräldern fick barnet att göra vad föräldern ville.

Därefter fick jag en chock, när hon kom sen och visade materialet. För jag tyckte ju att vi inte gjorde nånting. Men tydligen så kommunicerar mitt barn väldigt mycket där och jag besvarar vissa av dom här grejerna. Fantastiskt. Det var som att upptäcka en helt ny värld.

Den nya förståelsen för kommunikation gjorde att föräldrarna kunde ändra vissa beteenden för att göra kommunikationen bättre, exempelvis använda mer taktila tecken och AKK. Föräldrarna upplevde också att barnets kommunikation utvecklades, att barnet var mer närvarande och att barnets kommunikativa initiativ ökade när föräldrarna var mer fokuserade på barnet.

Nu när jag koncentrerar mig på mitt barn, tittar och fokuserar, så upplever jag att mitt barn börjar vända sig mer mot mig, tar kontakt med mig med kroppsspråk.

Några föräldrar nämnde att de framsteg de sett i barnets kommunikation kanske inte enbart berodde på Marte Meo. Deras barn var också involverade i andra sammanhang under denna tid och en annan viktig variabel var barnens allmänna hälsotillstånd.

Vi har pratat om att barnet har utvecklats väldigt mycket kring kommunikation sista halvåret. Och hur mycket är det kopplat till vad vi gör? Hur mycket är det kopplat till hennes stöd i Marte Meo? Hur mycket är det kopplat till skolan och teckenspråksmiljön? Men ja, det spelar ju ingen roll, det viktiga är att kombinationen funkar.

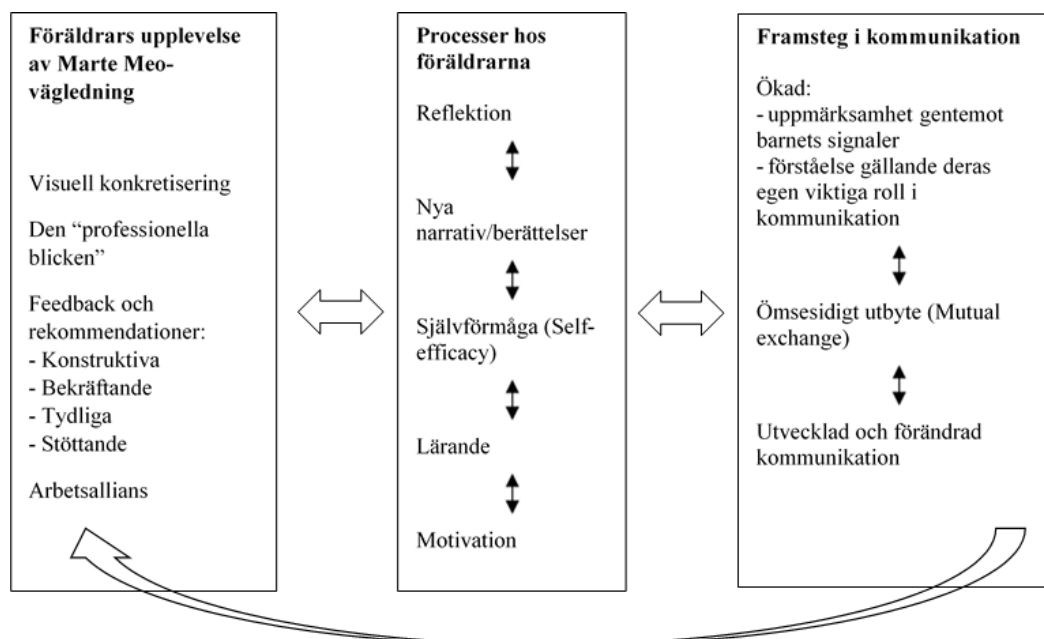
Föräldrarna uttryckte att de fått en ny motivation till att både kommunicera med sitt barn och att utveckla kommunikationen mer och att de kände hopp inför framtiden.

Man har fått en sån liten boost, att man ska kommunicera (...) det känns som att man får hopp.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att föräldrarna upplevde Marte Meo som ett konstruktivt och användbart verktyg för att förstå och utveckla kommunikationen med sina barn. De upplevde att videofeedback möjliggör nya perspektiv och att både form och innehåll är viktigt i vägledningen.

5. Diskussion

Resultatet kan analyseras ytterligare med hjälp av modellen i Figur 2 nedan. Modellen är en bearbetad och utvecklad version av en modell presenterad av Gill, Thorød och Vik (2019). I modellen beskrivs föräldrarnas upplevelse av Marte Meo-vägledningstillfället, processer som aktiveras hos föräldern under och efter vägledning samt framsteg i kommunikationen. Pilarna mellan och inuti rutorna visar att de olika delarna i modellen interagerar med varandra. Pilen från sista fönstret tillbaka till det första fönstret visar att processen kan vara cirkulär, att föräldrarna vid varje vägledningstillfälle kommer med ny kunskap och erfarenhet och att processen kan upprepas.

Figur 2. Modell om föräldrars upplevelse av Marte Meo – en vidareutveckling av Gill, Thorød och Vik's (2019) *Dynamical explanatory model of parents experiences with Marte Meo*.

Hur Marte Meo-vägledning genomförs beskrivs i detalj i litteraturen, både vad gäller innehåll och tillvägagångssätt (Aarts, 2008). Föräldrarna i den här studien upplevde vägledningstillfällena som konstruktiva och stödjande. Vissa föräldrar reflekterade över vilken inverkan Marte Meo-vägledaren hade med sin personlighet och sina styrkor, jämfört med vad som var en del av den faktiska metoden.

Gill, Thorød och Vik (2019) diskuterar balansen i Marte Meo mellan att utmana föräldrarna med reflekterande frågor, i relation till att stärka och stödja föräldrarnas positiva beteenden i kommunikationen. De understryker att balansen kan vara avgörande för att stödja föräldrar till nya insikter och förändring och att det är viktigt att bidra till upplevelsen av att vara en kompetent förälder. Marte Meo-vägledaren visar ofta filmsekvenser med ögonblick av delad glädje mellan föräldern och barnet, detta kan ha en känslomässig kraft och vara viktigt för framsteg (Gill, Thorød & Vik, 2019). Detta ses även i föreliggande studie där föräldrarna uppmuntrades av bekräftelsen och den konstruktiva feedback de fick och upplevde en balans gällande att utmanas och stärkas. Forskning om Marte Meo visar att föräldrar förbättrar sin självkänsla och sitt självförtroende när de tar del av metoden (DeGarmo, Jones & Rains, 2019; Gill, Thorød & Vik, 2019; Vik & Rohde, 2014). Den positiva cirkeln av nya känslor kopplade till självkänsla och självförtroende kan leda till styrka och hopp, vilket i sin tur startar processer som leder till positiv förändring (Vik & Hafting, 2009). Begreppet *självförmåga* (self-efficacy) (Bandura, 1982) i Figur 2 refererar både till begreppen

självförtroende och självkänsla. I detta sammanhang handlar självförmågan om föräldrarnas uppfattning om sin förmåga när det gäller kommunikationen med sitt barn. Föräldrarnas självförmåga kan vara avgörande för om nya initiativ kommer att tas i vardagskommunikationen. Föräldrarna beskrev att de visuella bilderna i filmerna hjälpte dem till nya positiva minnen av sig själva som kompetenta i kommunikationssituationer med sitt barn. De uttryckte också att de fick ny motivation att kommunicera och att utveckla kommunikationen. Gill, Thorød och Vik (2019) visade i sin studie att föräldrarnas ökade känsla av trygghet och upplevelse av att prestera ledde till mer utrymme för glädje i samspelet med sitt barn.

När föräldrar tittar på filmat material i Marte Meo blir de ofta emotionellt påverkade (Wirtberg, Axberg & Petitt, 2014). Kombinationen av filmerna och den muntliga feedbacken kan aktivera både positiva och negativa känslor och föräldrarna blir sårbara inför Marte Meo-vägledaren (Gill, Thorød & Vik, 2019). Under vägledningen blir föräldrarna sedda, bekräftade och uppskattade av någon annan, vilket är ett av människans grundläggande sociala behov (Nafstad & Rødbroe, 2013). Några av föräldrarna i den här studien beskrev en redan befintlig sårbarhet, med känslor av stress i vardagen och tidigare upplevelser av att deras behov inte blivit lyssnade till inom hälso- och sjukvården. Dock uttryckte föräldrarna att de kände sig trygga under Marte Meo-vägledningen. Vägledaren har ett viktigt ansvar i att skapa en trygg atmosfär för föräldrarna. En grund för Marte Meo-vägledarens inställning till föräldrarna i Marte Meo är att "börja där de är och bygga på vad de har", vilket kräver en empatisk och flexibel inställning från vägledaren, som behöver vara uppmärksam på föräldrarnas reaktioner under rådgivningen (Aarts, 2008; Vik & Rohde, 2014). En god arbetsallians och förhållandet mellan den professionella och den hjälpsökande har visat sig vara viktiga för behandlingsresultat i många olika sammanhang. Det är viktigt för den professionella att arbeta för en trygg miljö för att föräldern ska kunna uppnå positiva och hållbara resultat (Bowlby, 1988; Kåver, 2011). I mötet mellan patient och professionella inom hälso- och sjukvård finns en möjlig asymmetri i relationen. Asymmetrin bygger på ojämlikheten i att den ena behöver hjälp och den andra har den efterfrågade kompetensen att hjälpa (Thornquist, 2001). I den aktuella studien verkade dock inte den potentiella asymmetrin störa processen. Kennedy och Sked (2008) menar att det i videofeedback som metod finns ett inneboende samarbetande förhållningssätt och tillvägagångssätt som möjliggör en jämnare maktbalans mellan vägledare och deltagare, jämfört med traditionellt muntligt baserade insatser.

Föräldrarna betonade vikten av det konkreta i att använda filmer, att det gav en visuell gemensam plattform för dem och Marte Meo-vägledaren. En positiv följd av att använda filmer är att språkbarriärer kan vara lättare att övervinna. Några av föräldrarna hade svenska som andraspråk, filmerna gav då en tydlig och gemensam bas för dialog och information.

Begreppet "videokonfrontation" presenteras av Cross och Kennedy (2011) som menar att det har en viktig roll i videofeedback-metoder. Videokonfrontation i den här studien syftar till att föräldrarna först hade delvis negativa föreställningar om kommunikationen med sina barn, men sedan i filmsekvenserna fick se positiva interaktioner. De olika bilderna kan skapa en kognitiv dissonans (Festinger, 1985) som gör att föräldrarna ändrar sin uppfattning, för att undvika dissonans.

Att använda videofeedback kan beskrivas som ett "beteendemikroskop" ("behavioral microscope") där det är möjligt att analysera en kommunikationssekvens i detalj flera gånger (Wirtberg, Petitt & Axberg, 2014). Föräldrarna upplevde att de fick se sin verklighet ur ett annat perspektiv. Filmerna representerade en ny verklighet, ett nytt narrativ, i deras liv. Föräldrarna i både föreliggande studie och i en studie av Gill, Thorød och Vik (2019) betonade att de visuella intrycken av filmsekvenserna stannade längre i minnet än verbal information, och att föräldrarna tog minnena från filmerna in i vardagens kommunikation. Genom filmer och feedback fick föräldrarna nya positiva berättelser och nya idéer om sig själva, barnet och kommunikationen. Forskning (Vik & Hafting, 2009; Vik & Rohde, 2014) har visat att det finns en speciell kraft i den visuella bilden som kan främja och öka reflektion och

utveckling. När föräldrar ser sig själva från utsidan möjliggör det att de verkligen kan observera och arbeta med sin syn på sig själva och sina handlingar. Det möjliggör också ett behövt avstånd mellan sig själva och det de tittar på, vilket bidrar till mer reflektion och nya perspektiv. Alnes, Kirkevold och Skovdahl (2011) beskriver hur det visuella också hjälper föräldrarna att se och förstå de framsteg som sker. En inlärning sker, och för att integrera den nya kunskapen i vardagen krävs både kognitiv och emotionell närvaro. Marte Meo-vägledaren stödjer föräldrarna att integrera sin nya kunskap i sin vardag (Aarts, 2008).

Föräldrarna i studien beskrev en ökad förståelse gällande sin egen viktiga roll i kommunikationen och en ökad uppmärksamhet gentemot barnets kommunikativa signaler. De började mer noggrant observera och tolka sitt barn och de kunde se fler detaljer och nyanser i barnets kommunikation. Vik och Hafting (2009) betonar att videoverktyget gör det möjligt för föräldrar att se både sig själva och sitt barn från en annan vinkel, vilket underlättar förmågan att tolka barnets signaler. Aarts (2008) menar att föräldern, som en del av Marte Meo-metoden, ska gå in i barnets värld och lämna sina egna önskemål och idéer. En förälder i föreliggande studie beskrev att det behövdes ett långsammare tempo i kommunikationen för att kunna öka uppmärksamheten, observera och vänta in barnet och uppmärksamma fler kommunikationssignaler. Detta ömsesidiga utbyte mellan föräldrarna och barnet stöds i litteratur om Marte Meo, som även beskriver att när föräldrarna justerar takten och rytmen i interaktionen med sitt barn ökar barnets förmåga att få kontakt (Österman, Möller & Wirtberg, 2010; Gill, Thorød & Vik, 2019). Det som föräldrarna i den här studien tidigare upplevde som slumpmässiga handlingar från barnet, tolkades nu som kommunikativa signaler. Föräldrarna upplevde att deras barns kommunikation utvecklades på olika sätt. Det är förstås omöjligt att avgöra vilka delar av dessa upplevelser som har att göra med föräldrarnas ökade kunskap om kommunikation och uppmärksamhet på barnet, respektive vad som utgör barnets faktiska kommunikationsutveckling.

Den fördjupade analysen av resultaten visar alltså bland annat att Marte Meo startar processer i föräldrarna som består av mer reflekterande, att de får nya berättelser om sig själva och sitt barns kommunikation, en ökad tro på sig själva i kommunikationen samt ny motivation till kommunikation och lärande. Detta leder i sin tur till positiva förändringar och framsteg i kommunikationen med sitt barn. Föräldrarna får större förståelse för sin egen viktiga roll i kommunikationen, riktar mer uppmärksamhet gentemot barnet och upplever således ett ömsesidigt utbyte.

Trots att deltagarantalet i studien är litet, är många av resultaten överensstämmande med resultat från tidigare studier om Marte Meo och föräldrar. Befintlig forskning handlar om Marte Meo som använts tillsammans med familjer där kommunikationssvårigheter uppstått av olika anledningar, dock inte på grund av dövblindhet (DeGarmo, Jones & Rains, 2019; Gill, Thorød & Vik, 2019; Kristensen, Simonsen, Trillingsgaard & Kronborg, 2017; Vik & Rohde, 2014; Österman, Möller & Wirtberg, 2010).

6. Slutsatser

Studien visar att föräldrarna upplever att Marte Meo hjälper dem att förstå, utveckla och anpassa kommunikationen med sitt barn. Resultaten belyser att video är ett uppskattat verktyg och att den visuella konkretiseringen, tillsammans med bekräftande och konstruktiv feedback, möjliggör nya perspektiv. Studien betonar föräldrarnas positiva upplevelse av samarbetet och utbytet med Marte Meo-vägledaren. Marte Meo förefaller starta processer hos föräldrarna som innebär ökad reflektion, nya positiva berättelser/narrativ, lärande, ökad självförmåga (self-efficacy) och motivation. Föräldrarna beskriver att de genom Marte Meo kan upptäcka fler olika kommunikationssätt och får en ökad uppmärksamhet gentemot barnets kommunikativa signaler. Vidare visar studien att föräldrarna upplever att Marte Meo leder till en ökad förståelse gällande sin egen viktiga roll i kommunikationen och att de börjar uppleva ett ömsesidigt utbyte med sitt barn.

Studien stödjer användning av Marte Meo på dövblindenheten i Region Skåne. Resultaten tyder på att Marte Meo även skulle kunna vara användbart för föräldrar till barn med andra funktionsnedsättningar där kommunikationssvårigheter uppstår. För professionella kan resultaten bidra till en konstruktiv och stimulerande miljö för interventioner där man använder videofeedback-metoder.

Referenser

- Aarts, M. (2008). *Marte Meo: Basic manual*. (2. uppl.) Harderwijk: Aarts Productions.
- Alnes, R. M., Kirkevold, M. & Skovdahl, K. (2011). Insights gained through Marte Meo counselling: experiences of nurses in dementia specific care units. *International Journal of Older People Nursing*, 6(2), 123–132.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122–147.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Bruce, S. M., Luckner, J. L. & Ferrell, K. A. (2018). Assessment of students with sensory disabilities: Evidence-based practices. *Assessment for Effective Intervention*, 43(2), 79–89.
- Correa-Torres, S. M. & Bowen, S. K. (2016). Recognizing the needs of families of children and youth who are deafblind. *American Annals of the Deaf*, 161(4), 454–461.
- Cross, J., & Kennedy, H. (2011). *Flow and why does VIG work?* In H. Kennedy, M. Landor, & L. Todd (Eds.), *Video interaction guidance: A relationship-based intervention to promote attunement, empathy and wellbeing* (p. 58-82). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Dammeyer, J. (2009). Congenitally deafblind children and cochlear implants: effects on communication. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 14(2), 278-88.
- Dammeyer, J. (2014). Deafblindness: A review of the literature. *Scandinavian Journal of Public Health*, 42(7), 554–562.
- DeGarmo, D. S., Jones, J. & Rains, L. A. (2019). A pilot study evaluation of Marte Meo for divorced fathers. *Journal of Family Therapy*, 41(2), 232–250.
- Festinger, L. (1985). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Fukkink, R. G. (2008). Video feedback in widescreen: A meta-analysis of family programs. *Clinical Psychology Review*, 28(6), 904-916.
- Gill, E. H., Thorød A. B. & Vik, K. (2019). Marte Meo as a port of entry to parental sensitivity – a three-case study. *BMC Psychiatry*, 19(1), 1-11.
- Graneheim, U.H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112.
- Høivik, M. S., Lydersen, S., Drugli, M. B., Onsøien, R., Hansen, M. B., & Berg-Nielsen, T. S. (2015). Video feedback compared to treatment as usual in families with parent-child interactions problems: a randomized controlled trial. *Child & Adolescent Psychiatry & Mental Health*, 9(1), 1–20.

- Jaiswal, A., Aldersey, H. M., Wittich, W., Mirza, M., & Finlayson, M. (2019). Meaning and experiences of participation: a phenomenological study with persons with deafblindness in India. *Disability and Rehabilitation*, 1–13.
- Kennedy, H., & Sked, H. (2008). Video interaction guidance: A bridge to better interactions for individuals with communication impairments. In S. Zeedyk (Red.), *Promoting social interaction for individuals with communicative impairments: Making contact*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Kristensen, I. H., Simonsen, M., Trillingsgaard, T. & Kronborg, H. (2017). Video feedback promotes relations between infants and vulnerable first-time mothers: A quasi-experimental study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, (17)1, 379.
- Kåver, A. (2011). *Allians: den terapeutiska relationen i KBT*. Natur & kultur.
- Nafstad, A. V. & Rødbroe, I. B. (2013). *Kommunikativa relationer. Insatser som skapar kommunikation med personer med medfödd dövblindhet*. Finspång: Mo Gård förlag.
- Nkcdb (2020) *Kortfakta om dövblindhet*. Uppgift hämtad: 2020-04-30 <https://nkcdb.se/>
- Preisler, G. (2005). Development of communication in deafblind children. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 7(1), 41-62.
- Thornquist, E. (2001). *Kommunikation i kliniken: möte mellan professionella och patienter*. Lund: Studentlitteratur.
- Vik, K., & Hafting M. (2009). The outside view as facilitator of self-reflection and vitality: A phenomenological approach. *Journal of Reproductive & Infant Psychology*, 27(3), 287–298.
- Vik, K., & Rohde, R. (2014). Tiny moments of great importance: The Marte Meo method applied in the context of early mother-infant interaction and postnatal depression. Utilizing Daniel Stern's theory of 'schemas of being with' in understanding. *Clinical Child Psychology & Psychiatry*, 19(1), 77.
- Wirtberg, I., Axberg, U. & Petitt, B. (2014). *Marte Meo och samordningssamtal: MOS : samarbete för att stödja barns utveckling*. Lund: Palmkron.
- Österman, G., Möller, A. & Wirtberg, I. (2010). The Marte Meo method as a means of supporting new adoptive parents. *Adoption & Fostering*, 34 (2), 49–57.

Bilaga 1: Intervjuguide

Inledning/kom ihåg

Går igenom informationsbrev, undertecknar samtycke. Ger info om: gott om tid, tid utveckla svar, får vara tyst, du får tänka. Inspelning, papper, penna. Paus.

Sociodemografiska aspekter

Berätta om dig själv, t.ex. vad du gör på dagarna (jobb, ålder, boende, relationer, utbildning, språk).

Att ha ett barn med dövblindhet

1. Berätta om den första tiden med ditt barn.
2. Var och när förstod du att ditt barn har en dövblindhet (stöd, verktyg, kunskap)?
3. Berätta om en vanlig vardag med ditt barn (konkret dag, kommunikationssätt, samspel, behov, styrkor).

Deltagande i Marte Meo

1. Berätta om hur du fick höra om Marte Meo (information, tacka ja, liknande metod).
2. Berätta om dina upplevelser av Marte Meo (innehåll, filmad, titta film, samarbete, dövblindpedagogen, känslor, rekommendera, förväntningar, förändring, behov av stöd, framtid).
3. Är det något mer ni vill berätta som jag inte frågat om, om Marte Meo (välkomna höra av sig efteråt om frågor uppstår/om de vill berätta ngt mer)?

Exempel på följdfrågor

Kan du berätta mer?

Hur upplever du det?

Vill du beskriva mer detaljerat?

Varför tror du att det är så?

Vill du ge ett exempel?

Varför tror du att du upplevde det så?

Har du funderat mkt på det?

Hur hanterar du det?

Vad lärde du dig av det?

Hur har den erfarenheten påverkat dig?

Vad gör du då?

När hände det senast?

Vad händer i dig då?

Vad betyder det ordet för dig?